

Anneloes Spaan & José Beijer
Hogeschool Utrecht
Contact: Anneloes.spaan@hu.nl
Jose.beijer@hu.nl

Van start in een nieuwe onderwijscultuur

1. Inleiding

Hoe kunnen nieuwkomers in het hoger onderwijs voorafgaand en/of tijdens hun opleiding begeleid worden bij het leren studeren en participeren in de nieuwe onderwijscultuur van de opleiding? Aan de Hogeschool Utrecht (HU) volgt een groep nieuwkomers een pre-bachelortraject (een voorbereidend programma waarin aandacht is voor taalvaardigheid Nederlands, studievaardigheden, studieloopbaanbegeleiding en sociaal-culturele vaardigheden). Daarna starten ze hun opleiding, waar ze in hun groep veelal een van de weinige studenten zijn met een andere moedertaal dan het Nederlands, en leren *in* en leren *van* het Nederlands samen opgaan. Die overgang naar de opleiding blijkt voor de studenten veel groter te zijn dan ze hadden verwacht en levert onverwachte struikelblokken op. Voor studenten zonder voorbereidend jaar is de start in het hoger onderwijs vaak nog meer een sprong in het diepe.

Met begeleiding, gericht op het studeren in een nieuwe onderwijscultuur, zijn het afgelopen jaar door studenten, (NT2-)docenten en begeleiders goede ervaringen opgedaan. Deze inzichten en ervaringen staan centraal in onze bijdrage, en daarover gaan we graag in gesprek met de deelnemers.

2. Voorbereiding op het hoger onderwijs

Als schakel naar het hoger onderwijs is aan de HU een éénjarig traject ontwikkeld voor studenten die hun vooropleiding buiten Nederland hebben gedaan. Daarin worden aankomende studenten voorbereid op een studie in het hoger onderwijs in Nederland en werken ze aan de hbo-competenties ‘samenwerken’, ‘onderzoekend vermogen’, ‘reflectie’ en ‘zelfsturen’. Het curriculum van dit traject bestaat uit NT2-lessen (van B1 naar B2+), leerteamcoaching, loopbaanoriëntatie en -begeleiding, logopedie en een intercultureel uitwisselingsprogramma.

Gedurende het traject gaat de taalontwikkeling van B1 naar B2+ hand in hand met de ontwikkeling van studie- en loopbaanvaardigheden. Het traject is, net zoals een studiejaar in het hoger onderwijs, verdeeld in 4 periodes, en in elke periode werken de studenten middels tussenopdrachten naar een afsluitende eindopdracht toe. Het doel van de tussen- en eindopdrachten is driedelig:

1. werken aan de hbo-competenties (Kiesactief 2020) ‘onderzoekende houding’, ‘zelfsturen’, ‘samenwerken’ en ‘reflecteren’;
2. een beter beeld krijgen van de toekomstige studie en het bijbehorende werkveld;
3. werken aan taalontwikkeling in studiegerelateerde opdrachten (presentatie, reflectieverslag, motivatiebrief, interviewverslag, college-aantekeningen, samenvatting van boek/artikel, verslag).

Om studenten inzicht te geven in hun ontwikkeling zijn de hbo-competenties met bijbehorende indicatoren beschreven op drie niveaus.

In periode A werken de studenten op niveau 1 en maken ze een individuele poster-presentatie over hun eigen kwaliteiten en talenten. In periode B werken de studenten op niveau 2 aan de motivatie voor hun studie (motivatiebrief en -gesprek). Hiervoor lezen ze artikelen over studie en werkveld en bezoeken ze open dagen en meeloopdagen. In periode C vindt verdere kennismaking met de Nederlandse onderwijscultuur plaats. Ze voeren dan een groepsopdracht uit over professionele identiteit, waarbij ze hbo-competenties op niveau 3 leren toepassen. Zo maken ze een projectplan, notulen bij vergaderingen, aantekeningen bij een college, lezen ze een hoofdstuk uit een studieboek, bekijken ze websites en interviewen ze experts. Met al deze verzamelde informatie schrijven de studenten als groep een verslag. In periode D blikken studenten zowel individueel als in groep terug en vooruit op de ontwikkeling van hun hbo-competenties die ze in een afrondende presentatie toelichten.

Studenten dit laten ervaren in een veilige omgeving waarin het proces van zelfregulatie vooropstaat en het resultaat meer secundair is, geeft zelfvertrouwen. Werken met formats voor het structureren van informatie, goede voorbeelden en feedback van docenten en medestudenten zorgt voor *scaffolding*. Studenten leren hierdoor steeds

zelfstandiger opdrachten uitvoeren en zijn beter voorbereid voor de overstap naar het hoger onderwijs.

3. Starten met een opleiding in het hoger onderwijs

Ongeacht een voorbereidend schakeljaar is voor veel nieuwkomers vooral het eerste jaar van de studie anders en zwaarder dan verwacht zoals blijkt uit het onderstaande:

“In 2018 kwam ik in Nederland om te studeren. [...] Een van de dingen die mij enorm is tegengevallen, is de taal. [...] Mensen zijn anders, hoe mensen met elkaar omgaan is anders [...] Ik heb heel erg mijn best gedaan om aansluiting te vinden met Nederlandse studenten, maar er was totaal geen klik. [...] Ik moest alleen thuis studeren en had geen idee hoe ik het aan moest pakken. Waar je op de havo en het mbo een paar hoofdstukken leert voor het tentamen, moest ik nu voor elk vak de inhoud van een boek beheersen” (Nationale ombudsman, 2020: 3).

“[...] ik zat honderd keer na te denken wat ik moest zeggen. Hoe kan ik een goede zin maken om een goede vraag te stellen. Ik was bijna de hele tijd stil. Alleen maar aan het luisteren” (oud-student pre-bachelor).

Beide studenten die respectievelijk na de havo op Bonaire en vanuit de pre-bacheloropleiding hun hbo-studie zijn gestart, voldoen aan de formele toegangseisen namelijk havodiploma, passende vooropleiding en taalniveau B2. Toch komen ze struikelblokken tegen in het eerste jaar van hun studie. Leren *in* en leren *van* het Nederlands gaan nu samen op en de hoeveelheid te bestuderen stof en de studiebelasting zijn groot. Wat ook niet helpt, is dat er vaak weinig begrip is voor meertaligheid en voor de ontwikkeling van taalvaardigheid Nederlands. Bij medestudenten leidt dit regelmatig tot uitsluiting bij groepsvorming. Docenten hanteren vaak een smalle visie op taalvaardigheid, waarbij de correctheid van de taal vaak de boventoon voert. Nieuwkomers rapporteren vaker aangesproken te worden op (dezelfde) taalfouten als moedertaalsprekers (Arteveldehogeschool 2020 in: Thieme & Vander Beken 2020). Hierdoor voelen studenten zich vaak niet thuis in het hoger onderwijs wat hen veel stress en onzekerheid oplevert (Thieme & Vander Beken 2020). Kortom: verdere ondersteuning is in deze fase hard nodig bij zowel het vakinhoudelijke leerproces (academische integratie) als bij het leggen van contacten die niet vakinhoudelijk van aard zijn (sociale integratie) (Tinto 1975; 1993 in: Wolff 2013).

Aan de Hogeschool Utrecht zijn enkele initiatieven genomen om studenten te ondersteunen bij het steeds zelfstandiger uitvoeren van studietaken en begeleiding van verdere taalontwikkeling:

- *Taalsupport*: taalvaardige studenten die daarvoor getraind zijn geven laagdrempelige ondersteuning in de vorm van individuele schrijfcoaching en/of workshops over effectief werken aan schrijfp opdrachten.
- *HU Home* is een studentinitiatief om de inclusie, autonomie, participatie en het studentsucces van hoogopgeleide vluchtelingen aan de HU te vergroten. HU Home werkt hieraan met studentmentoren.
- *Individuele begeleiding van nieuwkomers*: wekelijkse individuele begeleiding waarin onder andere studievoortgang, toetsing van modules en daarbij gewenste ondersteuning aan de orde komen. Studenten worden gestimuleerd om bij onduidelijkheden zelf contact op te nemen met de docent en krijgen feedback op hun mail daarover.

4. Tot slot

Om efficiënt en effectief te kunnen studeren, hebben nieuwkomers vanaf de start van hun opleiding extra tijd en ondersteuning nodig voor de verdere ontwikkeling van taalvaardigheid voor studie en beroep, studievaardigheden (academische integratie) en werken aan een sociaal netwerk (sociale integratie). Maar niet alleen de student is aan zet. Ook de leeromgeving speelt een belangrijke rol: een veilig leerklimaat met ruimte voor maatwerk en samenwerking in heterogene groepen. Daarnaast is laagdrempelige begeleiding door opleiders, studieloopbaanbegeleiders en (student)mentoren van belang, zodat studenten daar terecht kunnen met vragen over studieproces en -verloop. Dat is voor nieuwkomers van doorslaggevend belang om zich thuis te kunnen voelen en om studiesucces te kunnen behalen in de nieuwe onderwijscultuur.

Referenties

- HU HOME (2019). 'Een warm welkom voor vluchtelingstudenten, door studenten Programma Gemeenschapsvorming en studentbetrokkenheid'. Utrecht: Hogeschool Utrecht. [interne notitie].
- Inspectie van het Onderwijs (2019). *De Staat van het Onderwijs 2019*. Utrecht: Inspectie van het Onderwijs. Online raadpleegbaar op: <https://www.onderwijsinspectie.nl/documenten/rapporten/2019/04/10/rapport-de-staat-van-het-onderwijs-2019>.
- Nationale Ombudsman (2020). 'Kopzorgen van Caribische studenten. Een onderzoek naar knelpunten die studenten uit het Caribisch deel van het Koninkrijk ervaren als zij in Nederland (gaan) studeren of in Nederland gestudeerd hebben'. Den Haag: Nationale Ombudsman.
- Poort van Hoop (2021). *Rondetafelgesprek*. Hogeschool Utrecht.

- Taalsupport (2020). 'Aanvraag Programma Gemeenschapsvorming en studentbetrokkenheid'. Utrecht: Hogeschool Utrecht. [interne notitie].
- Thieme, A. & H. Vander Beken (2020). *Meertalige en anderstalige studenten in het Nederlandstalige universitaire onderwijs. Kansen en uitdagingen voor taalbeleid. Een verkennende analyse*. Interuniversitair Overleg Taaltaken Anderstaligen. Online raadpleegbaar op: <https://www.kennisdelingtaalbeleid.org/item/426/>.
- Wolff, R. (2013). *Presteren op vreemde bodem: Een onderzoek naar sociale hulpbronnen en de leeromgeving als studiesuccesfactoren voor niet-westerse allochtone studenten in het Nederlandse hoger onderwijs (1997-2010)*. Amsterdam: Universiteit van Amsterdam. [proefschrift].